

Урош ЗДРАВКОВИЋ

сарадник у настави Правног факултета Универзитета у Нишу

ИНТЕРПРЕТАТИВНА НАДЛЕЖНОСТ ПАНЕЛА И АПЕЛАЦИОНОГ ТЕЛА У ПОСТУПКУ РЕШАВАЊА СПОРОВА ПРЕД СВЕТСКОМ ТРГОВИНСКОМ ОРГАНИЗАЦИЈОМ*

Резиме

Надлежност панела и Апелационог тела, а следствено и Орјана за решавање спорова, да разјашњавају норме обухваћених спорозума Светске трговинске организације (СТО), детерминисана је чланом 3(2) Договора о правилима и процедурама за решавање спорова (Dispute Settlement Understanding – DSU). Ујош треба термина „разјашњавање“ (енгл. clarify) своје ојравање има у превенцији недоумица у јошлегу разјраничења са ексклузивном надлежношћу Министарске конференције и Генералној савети да усвајају аутентичне интерпретације. Аутор јоводом овој ијињања критички саједава праксу Апелационог тела којом је усјосјављен механизам обавезној слеђења јрејходних интерпретација садржаних у усвојеним извештајима. Оваква пракса омоућава усвојеним интерпретацијама сјињање de facto сјајуса извора јрава СТО у ужем смислу, обавезујуће за све чланице, шјо далеко излази из оквира намере оснивача СТО. У друјом делу рада јовори се о методама интерпретације, а јошом и о ојраничењу надлежности панела и Апелационог тела да јуштем разјашњавања норми додају или умањују јрава и обавезе из обухваћених спорозума.

* Рад је резултат истраживања у оквиру Пројекта „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“, бр. 179046 који спроводи Правни факултет у Нишу, а финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Кључне речи: *Светска трговинска организација, DSU споразум, решавање спорова, инјерјрејација, Апелационо тело, панели.*

I Увод

Једно од централних питања на којима почива механизам решавања спорова у оквиру Светске трговинске организације (СТО)¹ огледа се у интерпретацији њених обухваћених споразума. Поступајући као независни стручњаци, панелисти и чланови Апелационог тела ослоњени су на право СТО које треба да тумаче и примењују. То представља изразито захтеван задатак, имајући у виду степен комплексности правног система СТО. Поред тога, правилна интерпретација правних норми садржаних у обухваћеним споразумима СТО представља кључну претпоставку за ефикасно и на праву засновано решавање међународних трговинских спорова насталих поводом примене права СТО.

Основ за надлежност панела и Апелационог тела у погледу интерпретације обухваћених споразума лежи у члану 3(2) Договора о правилима и процедурама за решавање спорова из 1995. године (*Dispute Settlement Understanding*, или скраћено „DSU споразум“) који гласи: „Систем решавања спорова у СТО је централни елеменат који обезбеђује сигурност и предвидивост мултилатералног трговинског система. Чланице признају да он служи очувању права и обавеза које чланицама припадају према обухваћеним споразумима, као и разјашњењу постојећих одредби у тим споразумима у складу са уобичајеним правилима интерпретације међународног јавног права. Препоруке и одлуке Органа за решавање спорова не могу додати или умањити права и обавезе које су предвиђене обухваћеним споразумима.“

Оваква апстрактна стипулација навела је панеле и Апелационо тело да активно приступе разумевању своје компетенције у погледу разјашњавања обухваћених споразума, као и домету важења и обавезности усвојених интерпретација. Међутим, такав активан приступ довео је до тога да интерпретације које су садржане у усвојеним извештајима добију статус који превазилази изворну замисао креатора СТО.

Циљ аутора је да кроз анализу одредби обухваћених споразума, усвојених извештаја и одговарајућих ставова доктрине, овим радом ука-

1 Уопште о механизму решавања спорова пред СТО видети више у: Александар Ђирић, „Поступак решавања спорова пред Светском трговинском организацијом“, *Правни живои*, тематски број: Право и простор, бр. 11, том 3/2010, стр. 313–328.

же на важне аспекте интерпретације норми СТО, у контексту надлежности панела и Апелационог тела. Аутор објашњава формалну и фактичку интерпретативну компетенцију Апелационог тела, коју треба разграничити од надлежности којом у погледу аутентичних интерпретација располажу Министарска конференција и Генерални савет. Указује се на превелику интерпретативну моћ коју је Апелационо тело доделило себи путем сачињавања извештаја, који су касније усвојени, а чиме су створени услови да се на усвојене интерпретације може гледати као на *de facto* изворе права СТО у ужем смислу. У другом делу рада аутор даје полазне осврте на интерпретативне методе и ограничење надлежности Органа за решавање спорова у смислу додавања или умањења права и обавеза из обухваћених споразума.

Замисао аутора није била да овим радом критички представи све значајне аспекте интерпретације права СТО, који сачињавају једну врло ширу и комплексну целину. Због тога су излагања која следе у ужем смислу усмерена на полазне анализе проблема интерпретације норми СТО споразума у контексту разумевања надлежности панела и Апелационог тела у том погледу. Такав приступ је узроковао да буде изостављена расправа у погледу уобичајених интерпретативних правила међународног јавног права садржаних у Бечкој конвенцији о уговорном праву из 1969. године, а која су од великог значаја приликом тумачења СТО споразума. Такође, аутор се није упуштао у ширу расправу у вези међународноправног статуса извештаја усвојених пред Органом за решавање спорова. Ова питања по себи представљају комплексне истраживачке секције и повезана су не само са проблемом интерпретације права СТО у поступку решавања спорова, већ и са јурисдикцијом, односно компетенцијом Апелационог тела у најширем смислу.

II Терминолошка и суштинка разлика између „интерпретације“ и „разјашњавања“ постојећих одредби обухваћених споразума

Иако не треба занемарити чињеницу да усвојени извештаји панела и Апелационог тела представљају изворе права СТО у ширем смислу,² њихов домет подлеже јасним ограничењима. Због тога ваља указати на једну важну разлику која на први поглед може изазвати одређене нејасноће у погледу компетенције панела и Апелационог тела када је у

2 Предраг Цветковић, „Извори права Светске трговинске организације и њихов значај за државе у транзицији“, у: Милорад Божић, Срђан Голубовић (ур.), *Балкан у процеси евроинтеграције: 20 година транзиције (Едиција Балканске студије; књ. 4)*, Ниш, 2009, стр. 150.

питању интерпретација обухваћених споразума СТО. Потенцијална недоумица лежи у Споразуму о оснивању СТО који предвиђа да Министарска конференција и Генерални савет имају искључиво овлашћење за усвајање интерпретација одредби СТО споразума.³ Према Цветковићу, ово овлашћење се, на први поглед, може сматрати контрадикторним са надлежношћу коју чл. 3(2) *DSU* даје панелима и Апелационом телу да „разјашњавају“ (енгл. „clarify“) одредбе обухваћених споразума.⁴ Међутим, иста одредба у последњој реченици предвиђа да препоруке и одлуке Органа за решавање спорова не могу додати или умањити права и обавезе које су предвиђене обухваћеним споразумима. Штавише, усвојени извештаји су обавезни само за стране у спору. На основу наведеног Цветковић закључује да контрадикторност постоји само *prima facie* и указује на другачију природу интерпретација Министарске конференције и Генералног савета од „разјашњавања“ које су задатак Органа за решавање спорова:

„Потекле од највиших органа СТО, ове интерпретације су опште природе, обавезујуће су за све државе чланице и могу утицати на њихова права и обавезе (при чему се њима не могу заобилазити одредбе о процедури измене СТО споразума и мултилатералних трговинских споразума који припадају систему СТО).“⁵

Овакав став треба прихватити јер има утемељење у усвојеним извештајима Апелационог тела. Тако је у спору *US — Wool Shirts and Blouses*,⁶ Апелационо тело закључило:

„Узимајући у обзир експлицитни циљ решавања спорова који прожима *DSU* споразум, не сматрамо да је намена члана 3(2) *DSU* да подстакне панеле и Апелационо тело да „стварају право“ тако што ће разјашњавати постојеће одредбе СТО споразума изван контекста решавања конкретног спора. Панел треба да разматра само означене захтеве у циљу решавања предметног питања у спору.“⁷

Дакле, разлику између „интерпретације“ и „разјашњавања“ у контексту надлежности Министарске конференције и Генералног савета, са

3 Споразум о оснивању СТО из 1995. године (*Agreement Establishing the World Trade Organization*), чл. 9(2).

4 Предраг Цветковић, *Увод у право Свешке трговинске организације*, Ниш, 2010, стр. 38.

5 *Ibidem*.

6 Appellate Body Report, *United States – Measure Affecting Imports of Woven Wool Shirts and Blouses from India*, WT/DS33/AB/R, adopted 23 May 1997, and Corr. 1, DSR 1997:I, 323.

7 Стр. 19 Извештаја.

једне, и Органа за решавање спорова, са друге стране, треба посматрати у суштинском, а не у термилошкоком смислу. Због тога се ова два термина често користе као синоними када се говори о компетенцији панела и Апелационог тела да разјашњавају, односно, интерпретирају СТО споразуме.

III Фактичка интерпретативна моћ Апелационог тела

На основу претходно изнетог може се утврдити да је надлежност панела и Апелационог тела у погледу интерпретације, односно према одређенијем језику чл. 3(2) *DSU* споразума „разјашњавања“, јасно ограничена. Међутим, ваља указати на чињеницу да панели не поседују апсолутну дискрецију ни у погледу разјашњавања одредби обухваћених споразума, у смислу чл. 3(2) *DSU*. Они се морају руководити претходним интерпретацијама Апелационог тела, као више другостепене инстанце, које су настале као последица решавања исте или сличне спорне ситуације. Та нужност прожима читав контекст *DSU* споразума, али је најјасније образложена и утемељена у пракси Апелационог тела. Тако је у спору *US — Stainless Steel (Mexico)*⁸ Апелационо тело ослањање на интерпретације у претходно усвојеним извештајима повезало са захтевом сигурности и предвидивости из прве реченице члана 3(2) *DSU* споразума. Закључено је да неслеђење од стране панела претходно усвојених извештаја Апелационог тела који су се односили на иста питања умањује развитак кохерентне и предвидиве јуриспруденције у погледу разјашњавања права и обавеза чланица из обухваћених споразума, на начин како је то замишљено *DSU* споразумом. Образлажући овакав закључак, Апелационо тело је апострофирало:

„Разјашњавање, како је предвиђено у члану 3(2) *DSU* споразума, треба да расветли домен и значење одредби обухваћених споразума у складу са уобичајеним правилима интерпретације међународног јавног права. Иако се може сматрати да примена одредбе има ограничено дејство у контексту у коме се појављује, релевантност разјашњења садржаних у усвојеним извештајима Апелационог тела ипак није ограничена на примену одређене одредбе у конкретном случају.“⁹

У претходном спору *Japan – Alcoholic Beverages II* Апелационо тело је указало на неоспорно правило да његови извештаји немају обавезујућу

8 Appellate Body Report, *United States – Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico*, WT/DS344/AB/R, adopted 20 May 2008.

9 Видети параграф 161 Извештаја.

природу, осим у случају решавања конкретног спора између страна.¹⁰ Ово се, међутим, не може тумачити да панели приликом решавања будућих спорова слободно могу одбацити правне интерпретације и образложења садржана у претходно усвојеним извештајима Апелационог тела.¹¹ Апелационо тело је у овом спору такође указало на значај претходних извештаја панела током *GATT* ере и закључило:

„Усвојени извештаји панела представљају значајан део правних тековина *GATT*-а („*GATT acquis*“). Они се често узимају у обзир од стране будућих панела. Садржина тих извештаја представља основ за легитимна очекивања између чланица СТО, и због тога треба да буду узети у обзир уколико се могу сматрати релевантним приликом решавања било ког спора.“¹²

Иако се може сматрати да је извештајем у спору *Japan – Alcoholic Beverages II* Апелационог тела успоставило основ за своју превелику интерпретативну моћ, овакав став је ипак донекле ублажио претходни став Панела у истом спору. Наиме, потупајући Панел је усвојене извештаје посматрао у светлу „накнадне праксе“ из члана 31(3)(б) Бечке конвенције о уговорном праву, која се мора узети у обзир приликом тумачења споразума.¹³ Концепт посматрања усвојених извештаја као

10 Appellate Body Report, *Japan – Taxes on Alcoholic Beverages*, WT/DS8/AB/R, WT/DS10/AB/R, WT/DS11/AB/R, adopted 1 November 1996, DSR 1996:I, 97, стр. 13. С тим у вези видети и: Appellate Body Report, *United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products – Recourse to Article 21.5 of the DSU by Malaysia*, WT/DS58/AB/RW, adopted 21 November 2001, DSR 2001:XIII, 6481, para. 109; Appellate Body Report, *United States – Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina*, WT/DS268/AB/R, adopted 17 December 2004, DSR 2004:VII, 3257, para. 188.

11 Adrian T. Chua, „Precedent and Principles of WTO Panel Jurisprudence“, *Berkeley Journal of International Law*, Vol. 16, Iss. 2, 1998, стр. 182–183; Adrian T. Chua, „The Precedential Effect of WTO Panel and Appellate Body Reports“, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 11, 1998, стр. 51–53; Zhu Lanye, „The Effects of the WTO Dispute Settlement Panel and Appellate Body Reports: Is the Dispute Settlement Body Resolving Specific Disputes Only or Making Precedent at the Same Time?“, *Temple International & Comparative Law Journal*, Vol. 17, 2003, стр. 230; Hersch Lauterpacht, „The so-called Anglo-American and Continental Schools of Thought in International Law“, *British Yearbook of International Law*, бр. 12, 1931, стр. 53; Wolfgang Weiss, „Security and predictability under WTO law“, *World Trade Review*, Vol. 2, Issue 02, 2003, стр. 191; Peter Sutherland, Jagdish Bhagwati, Kwesi Botchwey, Niall FitzGerald, Koichi Hamada, John H. Jackson, Celso Lafer, Thierry de Montbrial, *The Future of the WTO: Addressing institutional challenges in the new millennium*, Report by the Consultative Board to the Director-General Supachai Panitchpakdi, World Trade Organization, Geneva, 2004, стр. 52.

12 Стр. 13 Извештаја.

13 „Приликом интерпретације водиће се рачуна о свакој накнадној пракси у току примене споразума којом је успостављена сагласност страна у погледу његове

накнадне праксе подржан је од дела доктрине, као аргумент у правцу очувања сигурности и предвидивости СТО система.¹⁴ Ипак, овакво мишљење се Апелационом телу учинило сувише „радикалним“, па је у потоњем разматрању оцењено да један изолован акт, попут усвајања извештаја панела, није довољан да успостави накнадну праксу која би касније била обавезујућа приликом интерпретације.

Ипак, приметна је контрадикција коју је Апелационо тело том приликом исказало, а која је отворила озбиљна питања. Са једне стране, потврђено је да усвојени извештаји немају обавезујућу природу, не само на све чланице СТО, већ и у односу на стране у спору, по питањима која нису била предмет решавања конкретнoг спора. Са друге стране се указује на обавезу слеђења раније усвојених извештаја. Дакле, панели који касније поступају дужни су да се ослањају на претходне интерпретације садржане у усвојеним извештајима. Овде се поставља питање да ли се на овај начин усвојене интерпретације могу сматрати индиректно обавезујућим за све чланице СТО, односно да ли представљају *de facto* изворе права СТО у ужем смислу. Уколико је одговор потврдан, може се констатовати да је тиме Апелационом телу (уже гледано само тројници чланова Апелационог тела који поступају у конкретном спору) омогућена далеко већа надлежност него што се може сматрати да је била намера чланица-оснивача СТО.

Имајући у виду да се извештаји панела и Апелационог тела усвајају по принципу негативног консензуса, таква ситуација фактички омогућава да шест експерата (три у панелу и три у Апелационом телу) утврђују интерпретације које су обавезне не само за стране у спору, него консеквентно и за све остале чланице СТО уколико се нађу у спору поводом истог или сличног трговинског питања. Теорија по којој усвојени извештаји, иако имају формално-правно ограничено дејство, поседују *de facto* значајан прецедентни ефекат у праву СТО, заступана је од дела академске заједнице.¹⁵ Неки теоретичари су чак предлагали формалну трансформацију права СТО на *de jure stare decisis* систем.¹⁶ Обавезујући

интерпретације“, Бечка конвенција о уговорном праву из 1969. године (*Vienna Convention on the Law of Treaties*), чл. 31(3)(6).

14 A. T. Chua, „The Precedential Effect of WTO Panel and Appellate Body Reports“, стр. 61.

15 A. T. Chua, „Precedent and Principles of WTO Panel Jurisprudence“, стр. 195; Z. Lanye, *нав. чланак*, стр. 235.

16 Raj Bhala, „The Myth About Stare Decisis and International Trade Law (Part One of a Trilogy)“, *American University International Law Review*, no. 14, 1999, стр. 845–956; Raj Bhala, „The Precedent Setters: De Facto Stare Decisis in WTO Adjudication (Part Two of a Trilogy)“, *Florida State University Journal of Transnational Law and Policy*, no. 9, 1999, стр. 1–151; Raj Bhala, „The Power of the Past: Towards De Jure Stare Decisis in

карактер усвојених извештаја је и најчешће коришћени аргумент за став о „конститутивном“ карактеру права СТО.¹⁷ Cass сматра да панели и Апелационо тело у свом раду остварују кључну улогу у креирању „конституционаних норми“, креирајући правила и доктрину са карактером *sui generis*.¹⁸

Ипак, Апелационо тело се још увек није усудило да окарактерисе своје извештаје као прецеденте. Међутим, усвојени извештај у спору *Japan – Alcoholic Beverages II* превиђа да претходни извештаји, иако не представљају прецеденте, креирају легитимна очекивања за чланице СТО. Дакле, без обзира на механизам који предвиђа члан 9(2) Споразума о оснивању СТО, којим је Министарској конференцији и Генералном савету, као репрезентативним политичким телима, обезбеђен ексклузивитет у погледу аутентичног тумачења одредби СТО споразума, ипак се чини да се интерпретације из извештаја које усваја Орган за решавање спорова суштински могу посматрати као коначне. Ово поткрепљује и чињеница да током досадашњих 19 година постојања СТО, ни Генерални савет, ни Министарска конференција нису били у прилици да одлучују о захтеву у погледу интерпретације одредби обухваћених споразума.

Оваква, суштинска, интерпретативна „свемоћ“ Апелационог тела је добро примећена и сагледана од стране академске заједнице. Тако *Gupta* сматра да је Апелационо тело далеко изашло из оквира своје надлежности, поступајући у спору *Japan – Alcoholic Beverages II*, што следствено може угрозити и опстанак СТО као организације, имајући у виду да се од суверених држава не може легитимно очекивати да се безусловно повинују мишљењу тројице експерата.¹⁹ Време је показало да се ова слутња ипак није обистинила, али не може се са сигурношћу констативати да оваква пракса нема потенцијала да доведе неку чланицу СТО у искушење да иступи из СТО, уколико процени да ће корисни ефекти бити већи од штетних (*trade-off*). Ослањајући се на члан 9(2) Споразума о оснивању СТО *Gupta* закључује да не постоји ни један разлог да се било којој интерпретацији, осим оне коју је усвојила Министарска конференција или Генерални савет, да значајна тежина:

WTO Adjudication (Part Three of a Trilogy)“, *The George Washington International Law Review*, Vol. 33, No. 3/4, 2001, стр. 873-978.

17 Александар Ђирић, Предраг Цветковић, „О праву Светске трговинске организације: *pro et contra* конституционалне природе“, *Право и њивреда*, бр. 1-4, Београд, 2009, стр. 489.

18 Deborah Z. Cass, „The Constitutionalization” of International Trade Law: Judicial Norm-Generation as the Engine of Constitutional Development in International Trade“, *European Journal of International Law*, No. 12, 2001, стр. 39-75.

19 Ramon R. Gupta, „Appellate Body Interpretation of the WTO Agreement: A Critique in Light of Japan-Taxes on Alcoholic Beverages“, *Pacific Rim Law & Policy Journal*, Vol. 6 No. 3, 1997, стр. 685.

„Дозволити овим одлукама (усвојеним извештајима Апелационог тела, прим. аут.) да креирају легитимна очекивања, и наговештавајући да се те одлуке могу развити у поуздан „*case law*“, значи отићи предалеко од оног на шта упућује јасно читање одредби.“²⁰

Ипак, извесну „брану“ за превелику интерпретативну моћ Апелационог тела представља члан 3(9) *DSU* споразума који оставља могућност чланицама да затраже од Министарске конференције и Генералног савета ауторитативну интерпретацију одредби обухваћених споразума.²¹ У овом смислу се и став Апелационог тела у спору *Japan – Alcoholic Beverages II* да интерпретације панела и Апелационог тела немају обавезујућу природу, осим у случају решавања конкретног спора између страна, може донекле посматрати у нескладу са одредбом 3(9) *DSU* споразума. Имајући у виду да члан 3(9) има карактер опште одредбе *DSU* споразума, нема разлога да се њен текст тумачи на начин да чланица која је била страна у спору нема право да затражи ауторитативну интерпретацију, чак и у случају постојања усвојеног извештаја. Међутим, механизам који предвиђа члан 3(9) до сада није коришћен од стране чланица СТО, што се може сматрати и прећутним саглашавањем са интерпретацијама Апелационог тела.

IV Интерпретативне методе: објективистички и вредносни приступ

Приликом разјашњавања норми обухваћених споразума, панели и Апелационо тело се могу руководити различитим методама тумачења, од којих се у литератури најчешће наводе субјективни, објективни (лигерални) и телеолошки метод интерпретације. Члан 3(2) *DSU* споразума оставља простор за примену сва три метода интерпретације, мада лигерално тумачење највише одговара принципу сигурности и предвидивости. Телеолошком и субјективном методу се може приступити, ради ефикасности, али једино под условом да се не нарушава сигурност и предвидивост мултилатералног трговинског система који је успостављен кроз СТО. Због тога панели и Апелационо тело морају водити рачуна о балансу између правне сигурности и потребе да се обезбеди ефикасност и флексибилност механизма решавања спорова.²²

20 *Ibidem*, стр. 699.

21 „Одредбе овог Споразума не утичу на право чланица да затраже ауторитативну интерпретацију одредби обухваћених споразума путем механизма одлучивања предвиђеног Споразумом о оснивању СТО“ (чл. 3(9) *DSU*).

22 П. Цветковић, *нав. дело*, стр. 110–111.

У вези са наведеним, треба појаснити „дилему одговорности“ са којом се сусреће Апелационо тело приликом интерпретације, односно прецизније, разјашњавања обухваћених споразума. У формалном смислу, Апелационом телу је делегирана надлежност од стране чланица СТО, и са те стране, оно је њима одговорно. Али се та одговорност не рефлектује на начин да експерти који сачињавају Апелационо тело морају водити рачуна о интересима чланица СТО онако како би то чинили њихови представници. Они су специјализовани правни експерти, који решавајући спор, иступају у својству независних стручњака.²³ Њихова одговорност извире из обавезе Апелационог тела да обезбеди сигурност и предвидивост мултилатералног трговинског система успостављеног у оквиру СТО. Сигурност и предвидивост се не може везати за партикуларне интересе одређене чланице СТО, већ се мора посматрати као рефлексија колективног интереса СТО као целине. Управо из тога извире обавеза Апелационог тела да приступи формалној (језичкој) интерпретацији норми, односно њиховом чистом и природном значењу. Отуда су се панели и Апелационо тело по правилу ослањали на речнике у трагању за значењем бројних термина обухваћених споразума. Са друге стране, свако тумачење неизбежно захтева и извесни степен еластичности и вредносног просуђивања, што излази из оквира формалистичког приступа. Ову дилему објашњава *Picciotto*, према коме формалистички приступ ограничава епистемологију на објективизам који својим инструменталним рационализмом представља претњу за апстрактне појмове у тексту.²⁴ Он наводи да су текстови које треба тумачити неизбежно, до неког степена, неодређени. Као један од разлога за то *Picciotto* наводи непостојаност језика која узрокује да речи не могу имати чврсто и непроменљиво значење. Говорећи о тешкоћи примене формалистичког приступа приликом интерпретације апстрактних термина (каким право СТО обилује, прим. аут.) *Picciotto* објашњава:

„Општи принципи као што су правна правила не могу бити механички примењени, како то захтева објективистички приступ. Индуктивно-дедуктивно расуђивање намеће судији да одлучи како ће ти општи принципи бити примењени у односу конкретан случај, и да затим образложи своју одлуку, такође путем општих

23 Александар Ђирић, „Светска трговинска организација као форум решавања међународних трговинских спорова“, у: Невена Петрушић (ур.), *Пристајући правосуђу – инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије: темајски зборник радова*, Књ. 4, Ниш, 2008, стр. 167.

24 Sol Picciotto, „The WTO’s Appellate Body: Legal Formalism as a Legitimation of Global Governance“, *Governance*, Vol. 18, No. 3, 2005, стр. 480.

термина. Конкретније, интерпретација правних правила неизбежно укључује вредносно просуђивање.²⁵

Дакле, ради обезбеђивања сигурности и предвидивости мултилатералног трговинског система успостављеног Светском трговинском организацијом, панелисти и чланови Апелационог тела се *a priori* морају ослањати на објективистички, односно формалистички метод интерпретације, уз нужност опрезног и одмереног „уношења“ вредносног, односно субјективистичког просуђивања.

V Ограничење надлежности панела и Апелационог тела у смислу додавања или умањења права и обавеза предвиђених обухваћеним споразумима

У погледу надлежности панела и Апелационог тела у контексту интерпретације обухваћених споразума, треба указати и на последњу реченицу члана 3(2) *DSU* споразума: „Препоруке и одлуке Органа за решавање спорова не могу додати или умањити права и обавезе које су предвиђене обухваћеним споразумима.“ Оваква стипулација недвосмислено указује на чврсту намеру креатора СТО да се обезбеди пуно поштовање обухваћених споразума, без остављене могућности за њихово потоње изобличавање од стране Органа за решавање спорова. Уколико би се Органу за решавање спорова пружила могућност да усвајањем извештаја панела и Апелационог тела умањује или додаје претходно утврђена права и обавезе чланицама СТО, без њихове сагласности, значајно би се умањила сигурност и предвидивост мултилатералног трговинског система. Отуда се овакво решење може довести у везу и са поменутиим чланом 9(2) Споразума о оснивању СТО, односно са разликом између интерпретације коју усвајају Министарска конференција и Генерални савет и разјашњавања које спроводи Орган за решавање спорова, преко панела и Апелационог тела.

Иако језик последње реченице члана 3(2) *DSU* споразума указује да додавање или умањење предвиђених права и обавеза може наступити путем активног деловања Органа за решавање спорова (путем доношења препорука и одлука), смисао ове реченице се треба схватити у ширем смислу, односно кроз постојање могућности да панели и Апелационо тело нечињењем, односно одбијањем чињења, такође утичу на умањење права чланице СТО. Ово је појашњено у извештају Апелационог тела у спору *Mexico — Taxes on Soft Drinks*,²⁶ поводом приговора

25 *Ibidem*.

26 Appellate Body Report, *Mexico – Tax Measures on Soft Drinks and Other Beverages*, WT/DS308/AB/R, adopted 24 March 2006, DSR 2006:I, 3.

Мексика да поступајући Панел није требало да прихвати надлежност по тужби. Апелационо тело је одбило такав приговор, закључујући да би у том случају Панел умањило право чланице да користи успостављени механизам решавања спорова у циљу заштите гарантованих права повређених кршењем обавеза од стране друге чланице. Према мишљењу поступајућег Панела, са којим се у другостепеном поступку сагласило и Апелационо тело, панел не може слободно да одлучује да ли ће употребити своју јурисдикцију.²⁷ На основу овог се може закључити да панели и Апелационо тело, а следствено и Орган за решавање спорова, могу и одбијањем своје надлежности, односно негативним чињењем, умањити загарантована права чланицама СТО.

VI Закључак

Изнета анализа указује на важне констатације када је у питању интерпретација права СТО у контексту надлежности панела и Апелационог тела, односно Органа за решавање спорова.

Прво, треба разумети дистинкцију између надлежности Органа за решавање спорова да „разјашњава“ постојеће одредбе обухваћених споразума и ексклузивне надлежности Министарске конференције и Генералног савета да усвајају аутентичне интерпретације. Међутим, пракса решавања спорова је показала да Апелационо тело *de facto* поседује већу интерпретативну надлежност него што се може учинити приликом читања одредби СТО споразума. То најбоље одсликава успостављена обавеза следећа интерпретација из претходно усвојених извештаја, у циљу заштите легитимних очекивања чланица СТО. Ова обавеза је установљена кроз праксу Апелационог тела, и до сада није озбиљно оспоравана од стране главних органа СТО, што се може сматрати и прећутним саглашавањем са таквом праксом. Кумулативни ефекат ових чинилаца резултирао је тиме да се усвојене интерпретације могу посматрати као *de facto* извор права СТО у ужем смилу, иако право СТО усвојеним извештајима не признаје *de jure* статус прецедента. Ово се посебно огледа у претпоставци да ће се панелисти у неком потоњем случају тешко усудити да интерпретирају одређену одредбу на другачији начин него што је то учињено у претходно усвојеном извештају.

Друго, када је у питању избор адекватне интерпретативне методе, ради обезбеђивања сигурности и предвидивости мултилатералног трговинског система успостављеног Светском трговинском организацијом, панелисти и чланови Апелационог тела се *a priori* морају ослањати на објективистички, односно формалистички метод интерпретације, уз

27 Пара. 53 Извештаја.

нужност опрезног и одмереног „уношења“ вредносног, односно субјективистичког просуђивања.

Треће, панели и Апелационо тело, а следствено и Орган за решавање спорова, могу и одбијањем своје надлежности, односно негативним чињењем, умањити загарантована права чланицама СТО.

Четврто, иако се одређена питања у погледу надлежности Органа за решавање спорова поводом интерпетације норми СТО још увек сматрају неразјашњеним до краја, може се констатовати да је питање интерпетације права СТО у великој мери консолидовано. Одређени представници доктрине су веома оштри када критикују превелику интерпетативну надлежност Апелационог тела, успостављену кроз праксу решавања спорова.²⁸ Међутим, наведени приступ Апелационог тела до сада није угрозио успостављен систем СТО, и као такав функционише без већих проблема и опирања, бар када су у питању званични ставови чланица СТО.

Uroš ZDRAVKOVIĆ

Junior Faculty Member at the Faculty of Law, University of Niš

INTERPRETATIVE COMPETENCE OF THE PANELS AND APPELATE BODY IN DISPUTE SETTLEMENT PROCEDURE BEFORE WORLD TRADE ORGANIZATION

Summary

Competence of the panels and Appellate Body, and consequently Dispute Settlement Body, to clarify provisions of the covered agreements of the World Trade Organization (WTO), is determined under Article 3(2) of the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes (Dispute Settlement Understanding – DSU). Usage of term “clarify” has its justification in prevention ambiguities regarding distinction with exclusive competence of the Ministerial Conference and General Council to adopt authentic interpretations. Regarding this issue, author critically observes Appellate Body’s practice that has established a mechanism of mandatory following of previous interpretations contained in adopted reports. This practice enables adopted reports to

28 R. R. Gupta, *нав. чланак*, стр. 699.

gain de facto status of WTO law source in narrow sense, binding all members, which is far from the intention of the WTO founders. Second part discusses methods of interpretation and constrains of the competence of the panels and Appellate Body to add to or diminish rights and obligations provided by the covered agreements.

Key words: *World Trade Organization, DSU Agreement, dispute settlement, interpretation, Appellate Body, panels.*